

Ουκρανία;

— Οι επιπτώσεις είναι άκρως θλιβερές. Έχουν καταληφθεί ναοί, πολλές κοινότητες λειτουργούνται σε αγροικίες ή σε άλλους προσαρμοσμένους χώρους. Εκ των πραγμάτων πρόκειται για σημερινές κατακόμβες. Κάτοικοι χωριών είναι διαιρεμένοι, αλληλοτσακώνονται, πολλές οικογένειες, συγγενείς, γείτονες ή γνωστοί συγκρούστηκαν μεταξύ τους και έπαυσαν να επικοινωνούν. Το σχίσμα διαίρεσε τους ανθρώπους και την κοινωνία.

Δεν ξεπεράσθηκε το σχίσμα, αλλά προέκυψε σχίσμα εντός σχίσματος. Ο Φιλάρετος Ντενισένκο απομακρύνθηκε από την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» και για δεύτερη πλέον φορά στην ιστορία συγκρότησε μια παράλληλη ιεραρχία, η οποία αποτελείται από δέκα λεγόμενους «αρχιερείς». Πέραν τούτου ιδρύθηκαν άλλοι δύο παράνομοι θρησκευτικοί φορείς: η Εξαρχία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και το σταυροπήγιο. Επομένως, αντί δύο παρανόμων ομάδων στην Ουκρανία, εμφανίσθηκαν τέσσερις. Αυτό το φαινόμενο για άλλη μια φορά επιβεβαιώνει του λόγου το αληθές, ότι η παρανομία πολλαπλασιάζει την παρανομία, ενώ το κακό νικάται μόνον με το καλό.

— Σε τι ομοιάζουν οι καταστάσεις στην Ουκρανία και το Μαυροβούνιο;

— Η ομοιότητα συνίσταται στο ότι και στις δύο χώρες οι πολιτικοί παρεμβαίνουν στις υποθέσεις της Εκκλησίας, θέλουν να διοικούν την Εκκλησία και να την χρησιμοποιούν προς το συμφέρον τους.

— Πώς βλέπετε τη λύση του ουκρανικού προβλήματος;

— Κατά πρώτον είναι απαραίτητο να λύσουμε το ζήτημα της Κωνσταντινουπόλεως, το οποίο αποτέλεσε την αιτία των εξελίξεων στην Ουκρανία, δηλαδή το ζήτημα του ρόλου και της θέσεως του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στην παγκόσμια Ορθοδοξία.

Προκειμένου να απαντήσω στην ερώτηση αυτή, ας μου επιτραπεί να κάνω μια μικρή παρέκβαση. Θέλω να ενθυμηθώ μια συζήτηση, που είχα με τον περίφημο Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ Μπούνγκε. Υπάρχει λοιπόν ο μεγαλόσχημος Αρχιμανδρίτης Γαβριήλ, πρώην καθολικός ιερέας, που ασπάσθηκε συνειδητά την Ορθοδοξία, έγινε ορθόδοξος ιερέας και αυτή τη στιγμή ασκείται στην Ελβετία. Κάποτε μιλούσαμε μαζί για τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και είπε ότι οι ορθόδοξοι διαθέτουν το χάρισμα του Αγίου Πνεύματος, ενώ στους ρωμαιοκαθολικούς δεν υπάρχει αυτό το χάρισμα. Το χάρισμα στους καθολικούς εξαφανίσθηκε εξαιτίας της ρυθμίσεως όλων των τομέων του πνευματικού βίου. Ο πατήρ Γαβριήλ επεσήμανε ότι μόνη οδός επαναφοράς του χαρίσματος της χάριτος του Αγίου Πνεύματος δεν είναι ο διάλογος με τους ορθοδόξους, ούτε κάποια κοινά ανθρωπιστικά συμφέροντα. Η μόνη οδός είναι η επαναφορά στο σημείο απομακρύνσεως από εκείνη την Αγία Μία Ορθόδοξη Εκκλησία, από την οποία εξέπεσαν κάποτε, και η οποία διαθέτει το χάρισμα της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, η διόρθωση των κάποτε πεπραγμένων σφαλμάτων και η έναρξη μιας νέας ζωής.

Θα έλεγα ότι αυτή είναι μια έμμεση απάντηση στην ερώτηση για την ομαλοποίηση της θρησκευτικής καταστάσεως στην Ουκρανία. Η Κωνσταντινούπολη διέπραξε σφάλμα κατά την απόπειρα θεραπείας του σχίσματος στην Ουκρανία. Προκειμένου να εξαλείψουμε το νέο σχίσμα, που δημιουργήθηκε, θα πρέπει να επιστρέψουμε στο σημείο, όπου διαπράχθηκε το σφάλμα, να διορθώσουμε το λάθος και τότε όλα θα επανέλθουν στη θέση τους. Αυτή είναι η μόνη οδός για την εξάλειψη της κρίσεως, που υπάρχει σήμερα στην Ουκρανία.

— Ποια είναι η γνώμη Σας για το προωθούμενο σύνθημα «Μία Εκκλησία -

ένα κράτος»;

— Σε αυτό το ζήτημα η θέση μας είναι ότι σε μια χώρα, η οποία θεωρεί τον εαυτό της ορθόδοξο, θα πρέπει να υπάρχει μια κανονική Ορθόδοξη Εκκλησία και όχι περισσότερες. Εξαιρέσεις αποτελούν οι χώρες με διασπορά και αυτό συμβαίνει μόνον μέχρι να εξευρεθεί μια πανορθόδοξη διευθέτηση. Επομένως, το λεγόμενο «εσθονικό σενάριο» με τη δημιουργία δύο ιεραρχιών δεν αποτελεί διέξοδο για την Ουκρανία. Κι εμείς είμαστε κατηγορηματικά αντίθετοι σε κάτι τέτοιο, διότι εάν η παγκόσμια Ορθοδοξία ακολουθήσει αυτήν την οδό, θα οδηγηθούμε όχι μόνον στη δημιουργία παράλληλων ιεραρχιών παντού, αλλά στο τέλος και παράλληλων ιερών διπτύχων και, επομένως, σ' ένα νέο σχίσμα.

Η δημιουργία και η νομιμοποίηση μιας νέας οντότητας με τίτλο «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» στο έδαφός μας δεν είναι απλώς σφάλμα, είναι εκκλησιαστικο-κανονικό έγκλημα. Εάν στη χώρα υπάρχει μια κανονική Ορθόδοξη Εκκλησία, δεν επιτρέπεται η δημιουργία μιας παράλληλης δομής. Τούτο δεν φέρνει καλούς καρπούς, αλλά προκαλεί διχασμό, εχθρότητα μεταξύ των ανθρώπων και ως αποτέλεσμα πνευματική πτώση.

— Κατέστη η αυτοκεφαλία, όπως υπόσχονταν, εγγυητής της εκκλησιαστικής και πνευματικής ενότητας;

— Η πνευματική ενότητα και η αυτοκεφαλία είναι δύο διαφορετικές έννοιες, δεν είναι το ίδιο. Οι ιδεολόγοι του ουκρανικού «Τόμου» ισχυρίζονταν ότι με τη βοήθεια της αυτοκεφαλίας θα επιτυγχάνετο η εκκλησιαστική ενότητα. Προειδοποιούσαμε ότι δεν θα γίνει αυτό και δεν έγινε. Κατέστη σαφές ότι μέσω αυτοκεφαλίας είναι αδύνατο να επιτευχθεί η ενότητα.

Όμως η θέση της Εκκλησίας μας είναι ότι προπαντός χρειάζεται να αποκατασταθεί η ενότητα και στη συνέχεια, εάν υπάρχει λόγος, εάν είναι λυσιτελής για την πνευματική πρόοδο της Εκκλησίας, να τεθεί το ζήτημα της αυτοκεφαλίας και όχι αντιθέτως. Η αντίστροφη οδός ήδη έδειξε την αναποτελεσματικότητά της. Γι' αυτό η αυτοκεφαλία πρέπει να είναι καρπός της ενότητας της Εκκλησίας και όχι η συνέπεια του διχασμού της. Ακόμη και στο κείμενο της Συνόδου της Κρήτης αναφέρεται ότι η αρχή της αυτοκεφαλίας δεν πρέπει να βλάπτει την ενότητα της Εκκλησίας.

— Ποια τότε αυτοκεφαλία υποσχέθηκε στην Ουκρανία το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως;

— Εκείνη, την οποία είδαμε σε εκτέλεση του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και του τέως Προέδρου της Ουκρανίας Π. Ποροσένκο. Ήταν ένα κλασικό πολιτικό αυτοκέφαλο.

Γνωρίζετε ότι ήδη από το 1991 ανακάλεσα την υπογραφή μου κάτω από το αίτημα αυτοκεφαλίας, το οποίο τότε, κατόπιν πίεσεως του Φιλαρέτου, αναγκάστηκαν να υπογράψουν οι Επίσκοποι της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Και ο λόγος ήταν ακριβώς ότι το αίτημα υποβλήθηκε ως τελεσίγραφο, ως μη εκκλησιαστική, πολιτική αξίωση. Δεν πρέπει όμως έτσι να συμβαίνει εντός της Εκκλησίας. Στην Εκκλησία όλα θα πρέπει να επιλύονται με αγάπη! Και όλες οι πρωτοβουλίες θα πρέπει να προέρχονται από την ίδια την Εκκλησία και όχι από τους πολιτικούς.

— **Αφού αναγνώρισε την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» η Κωνσταντινούπολη αναγνώρισε επίσης και τις χειροτονίες των «κληρικών» της. Είναι κανονικές εκείνες οι χειροτονίες;**

— Η πραγματική εκκλησιαστική πνευματική ενότητα είναι η ενότητα με τον Χριστό και εν τῷ Χριστώ. Επιτυγχάνεται με έναν μοναδικό τρόπο: μέσω της διαφυλάξεως της καθαρότητας της αγίας ορθοδόξου πίστεως και της τήρησης των ηθικών αρχών, που υποδείχθηκαν στους ανθρώπους μέσω της Αγίας Γραφής. Τέτοια ενότητα είναι ορθή και σωτήρια για εμάς, προσελκύει τη Θεία χάρη όχι μόνο στην επίγεια ζωή μας, αλλά εν συνεχεία και στην αιωνιότητα, όπου η ανθρώπινη φύση εν Χριστώ κάθεται εκ δεξιών του Πατρός. Με άλλα λόγια θα πρέπει να ζούμε ορθοδόξως και με τη ζωή μας να μαρτυρούμε την ομορφιά της πίστεώς μας. Και τότε οπωσδήποτε κάποιοι, απ' όσους σκανδαλίσθηκαν και απομακρύνθηκαν από εμάς, θα δουν την ομορφιά της αληθινής ορθοδόξου πίστεως και θα επανέλθουν στην κοινωνία της Εκκλησίας, διότι οι εκκλησιαστικές πύλες και οι καρδιές μας μένουν πάντοτε ανοικτές και χαιρόμαστε ειλικρινά όταν ένας πρώην πλανεμένος ευρίσκει την οδό του προς τον Χριστό.

Κανονικές είναι οι χειροτονίες όταν τελούνται από κανονικούς ιεράρχες, με τήρηση των κανονικών αρχών, που καθορίζουν ποιος και με ποιο τρόπο μπορεί να αξιωθεί της μεγάλης τιμής της ιεροσύνης. Εάν δεχόμαστε και χειροτονούμε εκείνους, οι οποίοι σύμφωνα με τους εκκλησιαστικούς κανόνες, αδυνατούν να καταστούν ιερωμένοι, είτε επιτρέψουμε την είσοδο στα Άγια των Αγίων σε αμετανόητους σχισματικούς, χωρίς να εξετάσουμε κατά πόσον είναι άξιοι, θα ενθαρρύνουμε τα σχίσματα και θα είμαστε υπόλογοι ενώπιον του Θεού, διότι σκανδαλίσαμε τους ανθρώπους και διαλύσαμε την ενότητα της Εκκλησίας.

— **Ορισμένα ΜΜΕ του Μαυροβουνίου παρέχουν αναληθείς πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στην Ουκρανία. Γι' αυτό πείτε μας για τον αριθμό των πιστών της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, της οποίας ηγείσθε, τον αριθμό των μητροπόλεων και επισκόπων, που υπάρχουν σε ουκρανικό έδαφος;**

— Ευχαριστώ για την ερώτηση. Να ξέρετε ότι παρατηρώντας την κατάσταση προσωπικά διαπιστώνω ότι εξαιτίας του σχίσματος αυτού στην Ουκρανία δεν χάσαμε τους πιστούς μας, αλλά αποκτήσαμε ακόμη περισσότερους.

Όταν άρχισαν οι διώξεις κατά της Εκκλησίας μας και με διάφορες αφορμές υιοθετούνταν εκείνες οι ιδέες του Τόμου, που προπαγανδίζονταν και διαφημίζονταν, στην Εκκλησία άρχισαν να προσέρχονται άνθρωποι, τους οποίους δεν είχα ξαναδεί ποτέ στο παρελθόν...

— **Όπως εδώ, στο Μαυροβούνιο...**

— ...Μας λένε: «Είδαμε ότι σας καταπιέζουν δεινώς και καταλάβαμε ότι ο Θεός είναι μαζί σας και έτσι ήλθαμε σ' εσάς». Μια φορά με πλησίασε μια γυναίκα στο ναό, καθώς έχρια τον κόσμο με το ευλογημένο έλαιο την ώρα της ακολουθίας. Κρίνοντας από την εξωτερική της εμφάνιση κατάλαβα πως δεν ήταν και πολύ της Εκκλησίας, με παντελόνι, χωρίς μαντήλι και μακιγιαρισμένη. Ήρθε και μου λέει: «Δεν θα φιλήσω το χέρι σου». Της απαντάω ότι δεν χρειάζεται, ούτε το απαιτώ αυτό. «Και να τι θέλω να πω», συνέχισε η γυναίκα, «να διαφυλάξεις την καθαρότητα της Αγίας Ορθοδόξου Εκκλησίας. Είμαστε μαζί σου!». Αυτή είναι η κατάσταση και δεν νομίζω ότι ήταν η μοναδική γυναίκα με τέτοια άποψη. Συνεπώς, δεν χάσαμε τους πιστούς.

Βεβαίως, μας λυπεί ότι υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι σκανδαλίζονται, πιστεύουν εκείνα τα συνθήματα, τις υποσχέσεις, που τους δίδουν. Μας λυπεί διότι ο Χριστός δεν θέλει να είμαστε πολιτικοί. Θέλει να αγαπάμε αλλήλους, να μην πολεμούμε ο ένας τον άλλον, να σεβόμαστε αλλήλους και να αγαπούμε ο ένας τον άλλο όπως είμαστε. Στην δική τους όμως περίπτωση επικρατούν τα πολιτικά κίνητρα. Θεωρούν τους εαυτούς τους μεγάλους πατριώτες, αλλά εγώ δεν τους θεωρώ τέτοιους. Πατριώτης είναι εκείνος, ο οποίος αγαπά τον πατέρα και τη μητέρα του, ο οποίος αγαπά τον πατέρα και τη μητέρα μου, τον πατέρα και τη μητέρα σας, αυτός είναι πατριώτης. Ενώ εκείνος, ο οποίος αγαπά τον εαυτό του πάνω απ' όλους, δεν είναι πατριώτης, αλλά φίλαυτος, υπερήφανος, που δεν ωφελεί κανέναν, ούτε τον εαυτό του, αλλά ούτε και τον πλησίον του. Δυστυχώς άλλες αξίες έχουν ως προτεραιότητά τους. Πιστεύουν ότι οικοδομούν την Ουκρανία, κι εγώ οικοδομώ την Ουκρανία, αλλά την βλέπω εντελώς διαφορετική απ' ό,τι την βλέπουν εκείνοι. Την βλέπω ως μια Ουκρανία όπου ο Χριστός και η αγάπη του Χριστού βρίσκονται στην πρώτη βαθμίδα και αγαπούμε αλλήλους εν Χριστώ, βοηθούμε αλλήλους και αγαπούμε όλους τους ανθρώπους. Τέτοια θέλω να δω την Ουκρανία.

Ως προς τον αριθμό των ενοριών και Επισκόπων... Δεν είμαι έτοιμος να πω πόσους «επισκόπους» έχει η «αυτοκέφαλη ΟΕΟ», υποθέτω περίπου 30, ενώ ο Φιλάρετος χειροτόνησε δέκα ούτως καλούμενους «επισκόπους». Εμείς δε διαθέτουμε 103 Επισκόπους, εκ των οποίων μερικοί είναι εφησυχάζοντες και περίπου 100 κανονικοί Επίσκοποι, οι οποίοι διευθύνουν την Εκκλησία. Έχουμε περίπου δώδεκα χιλιάδες ιερείς, οι οποίοι ποιμαίνουν ισάριθμες ενορίες, 250 μοναστήρια, όπου ασκούνται περίπου 4.500 μοναχοί, 18 εκπαιδευτικά ιδρύματα – θεολογικές ακαδημίες, πανεπιστήμια, ιερατικές σχολές, εκπαιδευτήρια. Έχουμε λοιπόν μια ζωντανή Εκκλησία, ώστε δεν αισθανόμαστε έλλειψη της χάριτος του Θεού, η οποία μας φυλάσσει, βοηθά να υπερβαίνουμε τις δυσκολίες, οι οποίες πρέπει να υπάρχουν.

Δεν κρατούμε κακία σε εκείνους τους πολιτικούς, οι οποίοι τάσσονται κατά της Εκκλησίας, λέγοντας ότι η Εκκλησία δήθεν χρήζει ανοικοδομήσεως, ότι η Εκκλησία πρέπει να σπεύσει να συναντήσει τον άνθρωπο, ενώ πορεύεται μια διαφορετική οδό, ότι δήθεν είναι μια πεπαλαιωμένη και συντηρητική Εκκλησία. Δεν θιγόμαστε από τέτοιους πολιτικούς, αλλά τους υποδεικνύουμε ότι ο Χριστός είναι Εκείνος, ο Οποίος δημιούργησε την Εκκλησία και τη διοικεί. Ο Χριστός είναι Θεός, είναι τέλειος, και ό,τι δημιούργησε ο Θεός δεν θέλει επιδιόρθωση. Εάν εγώ κάνω κάτι, μετά από εμένα μπορεί να έρθει κάποιος και να πει ότι εγώ θα το κάνω καλύτερο. Και πράγματι μπορεί να το κάνει καλύτερα. Ένας άλλος θα έρθει και θα πει ότι θα το κάνει ακόμη καλύτερα και πράγματι, μπορεί να το κάνει καλύτερα. Αλλά εκείνο, που δημιούργησε ο Θεός, δεν μπορεί να γίνει καλύτερο. Εάν παρέμβουμε, μπορούμε να το κάνουμε μόνον χειρότερα. Γι' αυτό θεωρούμε ότι δεν πρέπει η Εκκλησία να υποχωρεί στις ανθρώπινες αδυναμίες, να προσαρμόζεται στον αμαρτωλό άνθρωπο. Ο αμαρτωλός άνθρωπος οφείλει να προσαρμόζεται στην Εκκλησία. Αυτό είναι το σωστό. Τότε θα είναι ωφέλιμη η Εκκλησία. Εάν, όμως, η Εκκλησία εξυπηρετεί τα πάθη μου, δεν θα είναι Εκκλησία, αλλά κάποιος θεσμός άσχετος, ο οποίος μόνο θα ονομάζεται Εκκλησία, αλλά δεν θα υπηρετεί τη σωτηρία της ανθρώπινης ψυχής.

— Το 2011 κληρικοί της Μητροπόλεως Μαυροβουνίου και Παραθαλασσίας μετέβησαν στην Ουκρανία, επισκεπτόμενοι τη Λαύρα των Σηλαίων του Κιέβου, τη Σβιατογκόρσκαγια Λαύρα, είδαν και αισθάνθηκαν πόσο ισχυρή είναι η πίστη του ουκρανικού λαού, ώστε τίποτε δεν μπορεί να κλονίσει την πίστη κληρικών και λαϊκών. Ήταν βέβαιοι για τη σταθερότητα του ουκρανικού λαού. Τότε ακόμη ζούσε ο Μακαριώτατος Μητροπολίτης Βλαδίμηρος, ο οποίος τους ευλόγησε. Ποιον ρόλο διαδραμάτισε στην εκκλησιαστική ζωή του ουκρανικού λαού ο Μακαριστός Μητροπολίτης Βλαδίμηρος;

— Ο αοίδιμος Μακαριστός Μητροπολίτης Βλαδίμηρος ήταν ο πρώτος Προκαθήμενος της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, η οποία έλαβε τον Τόμο ανεξαρτησίας και αυτοδιοικήσεως από το Πατριαρχείο Μόσχας. Χρειάστηκε να ξεκινήσει και να διοργανώσει αυτή τη νέα τάξη εκκλησιαστικής ζωής. Επί θητείας του επιτεύχθηκαν πάρα πολλά πράγματα: η αναγέννηση της Εκκλησίας, το άνοιγμα ιερατικών σχολών, η ίδρυση νέων μητροπόλεων, η χειροτονία πλήθους ιερέων. Ήταν ένας υπέροχος άνθρωπος και όπως λέγει ο Αρχιμανδρίτης Γαβριήλ Μπούνγκε, χαρισματικός, διότι διέθετε το χάρισμα το Αγίου Πνεύματος, ήταν φορέας της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Η ομορφιά της μορφής του είχε, φυσικά, πολύ θετικό αντίκτυπο στη ζωή όλης της Εκκλησίας.

Σχετικά με εκείνο, που διαπιστώσατε ως εξωτερικός παρατηρητής, δηλαδή τι επισκόπους και πιστούς έχουμε, θέλω κι εγώ να επισημάνω ότι επίσης βλέπω το ίδιο, ίσως όχι όπως εσείς, διότι τους συναναστρέφομαι καθημερινά. Βλέπω όμως ότι οι δοκιμασίες, οι δυσκολίες, οι πειρασμοί ενδυναμώνουν την πίστη στους ανθρώπους. Εάν ο άνθρωπος ζει χωρίς δοκιμασίες, τότε ατροφεί, εξασθενεί, παραλύει και τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις, τις οποίες θα πρέπει να έχει. Όταν όμως δέχεται πειρασμούς, ο άνθρωπος κινητοποιείται, προσεύχεται, σκέπτεται, μελετά, νηστεύει και τούτο ενδυναμώνει το πνεύμα του ανθρώπου, ώστε καθίσταται ισχυρότερος. Γι' αυτό ο Θεός μας αποστέλλει δοκιμασίες, προκειμένου να γίνουμε ισχυρότεροι, ομορφότεροι και πνευματικότεροι μέσω των δοκιμασιών.

— Υπάρχουν πολλά κοινά ανάμεσα στους λαούς της Ουκρανίας και του Μαυροβουνίου, όπως πολλοί είναι και οι κοινοί πειρασμοί στον εκκλησιαστικό βίο, από τους οποίους υποφέρουν οι λαοί ως αποτέλεσμα των τελευταίων εξελίξεων στη ζωή των δύο χωρών. Η δύναμη, η ισχύς των λιτανειών, που έλαβαν χώρα στην Ουκρανία, προέβαλαν το σύμβολο της πίστεως σε όλον τον κόσμο. Ποιο είναι το σημαντικό και κύριο σε αυτόν τον αγώνα των λαών Ουκρανίας και Μαυροβουνίου για την ενότητα της Εκκλησίας;

— Η μία λιτανευτική πομπή ξεκίνησε από το Ποτσάγεφ, από τα δυτικά, ενώ η άλλη από την ανατολή, από τη Σβιατογκόρσκαγια Λαύρα, για να ενωθούν στο Κίεβο. Γνωρίζετε ότι προβλήθηκε μεγάλη αντίσταση εναντίον εκείνης της λιτανείας (λόγος γίνεται για την Πανουκρανική Λιτανεία το 2016 – σημ. συντ.). Μας πλησίαζαν κάποιοι και έλεγαν, ούτε εγώ μπόρεσα να το καταλάβω, ότι στις λιτανευτικές πομπές συμμετέχουν κακοί άνθρωποι. Εάν ισχύουν αυτά, τότε πιάστε τους και βάλτε τους φυλακή. Δεν μπορούμε να λέμε είσαι καλός πήγαινε στην λιτανεία, εσύ όμως μην πηγαίνεις. Ένας άνθρωπος μπορεί να μην ήταν καλός, να συμμετείχε στη λιτανεία, να μετάνιωσε και να έγινε καλός. Γι' αυτόν άλλωστε το λόγο διοργανώνεται μια λιτανευτική πομπή, προκειμένου οι κακοί να γίνουν καλοί άνθρωποι. Η λιτανεία είναι μια ισχυρά συλλογική προσευχή. Αυτή καθαυτή μια λιτανευτική πομπή αποτελεί προαπεικόνιση της πορείας του ανθρώπου στη Βασιλεία των Ουρανών.

Πάντοτε οι λιτανευτικές πομπές κατευθύνονται σε μια μονή, σ' ένα ναό, σε κάποιο ιερό προσκύνημα και ουδέποτε θα μπορούσαν να έχουν ως τελικό προορισμό κάποιο καζίνο, μια μπιραρία κλπ. Γι' αυτό και θα πρέπει να ζήσουμε την επίγεια μας ζωή έτσι, ώστε να πορευθούμε στον άγιο τόπο, στη Βασιλεία των Ουρανών. Κατά τη λιτανευτική πομπή ο άνθρωπος ενώνεται με το Θεό κατά τρόπο ιδιαίτερο. Δυσκολεύεται κανείς να πορεύεται το καλοκαίρι με τη ζέστη, με τη σκόνη, με ανθρώπους να αλληλοσπρώχνονται και να εμποδίζουν ο ένας τον άλλο. Εν τούτοις είναι κόπος και προσευχή, που τελούνται χάριν του Θεού και φέρνουν στους ανθρώπους μεγάλο πνευματικό όφελος, τους ενδυναμώνουν, τους βοηθούν να γίνουν ισχυρότεροι, τους προσφέρουν δυνάμεις να αντέξουν τις δοκιμασίες, που αντιμετωπίζουμε λόγω των αμαρτιών μας.

Εντυπωσιάστηκα πολύ με εκείνη την λιτανευτική πομπή, που είδα εδώ στο Μαυροβούνιο, όπου

συμμετείχα κι εγώ, ο αμαρτωλός. Αντιλαμβάνομαι ότι οι άνθρωποι δεν έρχονταν από κάποια λουτρόπολη ή κέντρο ευεξίας, αλλά από τις δουλειές τους, όπου είχαν προηγουμένως εργασθεί ολόκληρη την ημέρα και το βράδυ προσήλθαν στη λιτανευτική πομπή, επί τρεις ώρες βάδιζαν προσευχόμενοι στους δρόμους της πόλεως. Είναι ένα μεγάλο κατόρθωμα, το οποίο δεν πετυχαίνουν οι άνθρωποι προσβλέποντας σε κάποια κέρδη. Υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι εργάζονται για να κερδίσουν χρήματα, κάποια θέση, να γίνουν βουλευτές, υπουργοί, επιστήμονες. Αλλά αυτοί οι άνθρωποι απλώς εργάστηκαν για χάρη του Θεού, θυσίασαν χρόνο και κόπο για χάρη του Θεού. Εκείνη η μεγάλη θυσία μου άφησε ανεξίτηλες εντυπώσεις.

Όταν συγκεντρωνόμασταν για τη λιτανευτική πομπή, αντίκρυστα τα πρόσωπα εκείνων, οι οποίοι περνούσαν δίπλα μου και ήταν όλο χαρούμενα, χαρμόσινα, λες και ήρθαν να κάνουν Πάσχα. Μετά τη λήξη της πομπής μου δόθηκε ο λόγος για να προσφωνήσω τους Μαυροβουνίους. Δεν έβλεπα πλέον πρόσωπα γιατί έπεσε το σκοτάδι και οι άνθρωποι ενεργοποίησαν τους φακούς των κινητών τους, που έλαμπαν όμορφα σαν τα κεριά, όμως ένιωσα την εσωτερική ομορφιά των ανθρώπων αυτών. Να ξέρετε ότι ο άνθρωπος γίνεται όμορφος, μεγαλοπρεπής, ευγενικός όταν ζει με τον Θεό, όταν αγαπά τον Θεό και θυσιάζει κάτι το δικό του χάριν του Θεού. Εκείνη ακριβώς την ευγένεια και το μεγαλείο ένιωσα στους ανθρώπους εκείνους.

— Αρκετοί πολιτικοί βλέπουν σήμερα στις λιτανείες πολιτική χροιά, δεν βλέπουν σε αυτές τον Θεό, την ανθρώπινη πίστη, αλλά θεωρούν αυτούς τους ανθρώπους εχθρούς του λαού, προσωπικούς τους εχθρούς. Ποιο είναι το μήνυμά Σας προς εκείνους, οι οποίοι δεν αποδέχονται τις λιτανευτικές πομπές ως πρόνοια του Θεού;

— Υπάρχει, ξέρετε, το ρητό ότι καθείς κρίνει εξ ιδίων κακών τα αλλότρια. Θα θυμίσω απλώς ένα παράδειγμα, σχετικά με έναν άνθρωπο, που αργά τη νύχτα έτρεχε να γυρίσει σπίτι από τη δουλειά του. Τον είδε ένας πόρνος και είπε: «Α, μάλλον βιάζεται να διαπράξει κάποια δικά του αμαρτήματα!». Τον είδε ένας κλέπτης και είπε: «Α, βιάζεται να κλέψει, διότι έτσι βιάζονται τη νύχτα μόνον όσοι πηγαίνουν να κλέψουν!». Τον είδε ένα άνθρωπος ευλαβής και είπε: «Να ξέρετε, ότι ο άνθρωπος αυτός βιάζεται για να προλάβει την προσευχή». Έτσι ο καθένας έκρινε τον άνθρωπο αυτό αναλόγως με το επίπεδο της δικής του διαφθοράς. Ενώ εκείνος δεν πήγαινε ούτε να προσευχηθεί, ούτε να κλέψει, αλλά ούτε να διαπράξει σαρκικές αμαρτίες, απλώς έτρεχε από τη δουλειά να γυρίσει σπίτι του. Έτσι συμβαίνει και στη ζωή.

Εκείνοι, που φοβούνται τη λιτανευτική πομπή και βλέπουν τους δεομένους ως εχθρούς τους είναι γεμάτοι από εσφαλμένες παραστάσεις. Με τη βοήθεια των πολιτικών και κοινωνικών κριτηρίων προσπαθούν να μετρήσουν την αγάπη προς τον Θεό, αλλά δεν μετριοούνται ούτε η ευλάβεια, αλλά ούτε η αγάπη προς τον Θεό με τέτοια μέτρα. Φρονώ, ότι δεν πρέπει να δίδουμε σημασία σε τέτοιους ανθρώπους, αλλά να ασχολούμαστε με τα δικά μας. Ενθυμούμαστε την επίγεια ζωή του Ιησού Χριστού, όταν κάποιοι αρχομανείς τον έβλεπαν ως ανταγωνιστή, ο οποίος δήθεν ετοιμαζόταν να γίνει βασιλιάς του Ισραήλ. Ο Σωτήρας όμως δεν κατέβηκε στη γη για να γίνει επίγειος βασιλιάς, είναι Ουράνιος Βασιλιάς, κατέβηκε στη γη, προκειμένου να καταστήσει εμάς βασιλείς επί των εαυτών μας και κληρονόμους της αιώνιου ζωής. Έτσι όλη η ιστορία είναι γεμάτη με παραδείγματα ανθρώπων ανάμεσά μας, οι οποίοι θεωρούν τους εαυτούς τους σοφούς, αξίους, αλλά προσπαθούν να μετρήσουν το νερό με την μετροταινία, τον αέρα με τον κουβά, δηλαδή συγχέουν τις έννοιες και λησμονούν ότι τα μέτρα τους είναι γήινα μέτρα και δεν μπορούν με αυτά να μετρηθούν τα πνευματικά, τα επουράνια και τα Θεία. Όμως θα δώσει ο Θεός και θα το καταλάβουν. Εύχομαι ο Θεός να φωτίσει τέτοιους ανθρώπους, διότι είναι δικό τους πρόβλημα και όχι δικό μας, υποφέρουν εκείνοι οι ίδιοι, ενώ εμείς γινόμαστε μόνον ισχυρότεροι.

— Ας δώσει ο Θεός! Τώρα στην αρχή της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, τί θα υπενθυμίζατε στον πιστό λαό του Μαυροβουνίου, πώς να πλεύσει μ' αυτό το σκάφος της πίστewος, να διανύσει τη νηστεία και να εορτάσει επαξίως την Ανάσταση του Χριστού;

— Σκοπός της ανθρώπινης ζωής είναι η επίτευξη της αιωνίου μακαριότητας στους Ουρανούς. Υπάρχουν δύο μεγάλες φτερούγες, με τη βοήθεια των οποίων ο άνθρωπος πετάει προς εκείνο το σκοπό, η νηστεία και η προσευχή. Ο Θεός όμως έτσι οικονόμησε στη ζωή μας, ώστε υπάρχουν περίοδοι, όταν πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειές μας και να προσφέρουμε πιο δραστήρια στο Θεό περισσότερα από ό,τι Του προσφέρουμε καθημερινώς. Και για πιο εντατική εργασία πάνω στον εαυτό μας, για να καθαρίσουμε τη σάρκα και την ψυχή μας, μας δίδεται η Μεγάλη Τεσσαρακοστή, η οποία λήγει με τη χαρά και το φως της Αγίας του Χριστού Αναστάσεως.

Εύχομαι κάθε Μαυροβούνιος και κάθε Ουκρανός να διανύσουν αυτό το διάστημα με κουράγιο, να εξαναγκάζουμε τον εαυτό μας να νηστεύει και να προσεύχεται. Ας νηστεύει καθείς με το μέτρο των δυνάμεών του, αλλά πρέπει όλοι να νηστεύουν. Εάν ο άνθρωπος συνήθως έτρωγε τρία κουτάλια και τώρα τρώγει δύο και αυτή τη νηστεία θα τη δεχθεί ο Θεός. Επίσης πρέπει όλοι να εντείνουμε τις προσευχές μας, προσθέτοντας στον καθημερινό μας κανόνα μια επιπλέον προσευχή. Και βεβαίως, να προσθέσουμε στη νηστεία και την αγαθοεργία, διότι και αυτή είναι πνευματική νηστεία όταν ο άνθρωπος εξαναγκάζει τον εαυτό του σε εγκράτεια ως προς τα συμφέροντά του και αφιερώνει δυνάμεις του στη διακονία του ασθενούντος και την ανακούφιση των φυλακισμένων.

Και η νηστεία και η προσευχή και η αγαθοεργία είναι εκείνα, τα οποία μας καθιστούν καλύτερους και τελειότερους. Εκείνος, ο οποίος νηστεύει και προσεύχεται, με χαρά θα εορτάσει την ημέρα της Λαμπράς Αναστάσεως του Χριστού, διότι τόσο η νηστεία, όσο και η προσευχή της Μεγάλης Τεσσαρακοστής είναι η Σταυρική πορεία, που μας οδηγεί από το Πραιτώριο στον Γολγοθά, όπου θα μπορέσουμε να αντικρύσουμε τη Δόξα του Αναστάντος Χριστού.